

ZAPOBIEGANIE KORUPCJI POLITYCZNEJ W DZIEDZINIE INWESTYCJI

Andrii Borovyk

doktor nauk prawnych, docent

docent Katedry Prawa Karnego i Sądownictwa

*Międzynarodowego Uniwersytetu Gospodarczo-Humanistycznego
imienia akademika Stepana Demianczuka, (Równe, Ukraine)*

e-mail: aborovychok@gmail.com

https://orcid.org/0000-0003-1834-404X

Liudmyla Bohush

Kandydat nauk pedagogicznych,

*Starszy wykładowca Międzynarodowego Uniwersytetu Gospodarczo-Humanistycznego
imienia akademika Stepana Demianczuka, (Równe, Ukraine)*

e-mail: milabogush@gmail.com

https://orcid.org/0000-0002-2494-6111

Streszczenie. Rzeczywiste i skuteczne przeciwdziałanie korupcji systemowej jest decydującym warunkiem sprawiedliwości i zwycięstwa prawa. Jednocześnie państwo jako ogólnie-cywilizacyjne zjawisko instytucjonalne ma prawo nie tylko do wydawania normatywnych aktów prawnych o najwyższej mocy prawnej (ustawy) o treści antykorupcyjnej, ale także do tworzenia instytucji rządowych i organów regulacyjnych, mających na celu aktywne zwalczanie korupcji systemowej w kraju.

W niektórych sytuacjach i przypadkach chodzi o zastosowanie monopolistycznego prawa państwa do sztywnego przeciwdziałania temu niezwykle różnorodnemu, a jednocześnie destrukcyjnemu zjawisku. W końcu korupcja systemowa, a przede wszystkim korupcja VIP, wywołuje zacofanie kraju, trwałe regres społeczno-gospodarczy i utrzymuje go na marginesie światowego postępu.

Ustalono, że jednym ze sposobów uzurpacji władzy jest korupcja oligarchiczna - kombinacja korupcji politycznej i gospodarczej, która przejawia się poprzez połączenie biznesu i polityki, kierując wysiłkami środowisk oligarchicznych w celu zmonopolizowania władzy. Aby reformy antykorupcyjne przyniosły oczekiwane przez społeczeństwo wyniki w postaci wyroków i konfiskat nielegalnie nabytej własności, potrzebny jest dobrze ugruntowany i skuteczny system przeciwdziałania korupcji.

Jednocześnie takie imperatywy, jak niezależne dochodzenie, niezależna prokuratura i niezależny sąd, a ostatecznie gwarancja nieuchronnej odpowiedzialności, powinny mieć zastosowanie przede wszystkim do najwyższych urzędników, których stanowiska należą do kategorii „A”: byłych prezydentów, posłów, członków Gabinetu Ministrów, ministrów i ich zastępców, kierowników służb publicznych i komitetów, a także cały zróżnicowany skład systemu administracyjno-biurokratycznego.

Słowa kluczowe: korupcja, inwestycje zewnętrzne, korupcja polityczna, inwestycje zagraniczne, doświadczenie zagraniczne, poziom przestępczości korupcyjnej.

PREVENTION OF POLITICAL CORRUPTION IN THE SPHERE OF INVESTMENTS

Andrii Borovyk

*Candidate of Juridical Sciences, Docent,
Corresponding Member of Academy of Economic Sciences of Ukraine,
Professor at the Department of Criminal Law and Justice
of International University of Economics and Humanities n
amed after academician Stepan Demianchuk
e-mail: aborovychok@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1834-404X>*

Liudmyla Bogush

*Candidate of Pedagogic Sciences,
Senior Lecturer at the Department of Management
of International University of Economics and Humanities
named after academician Stepan Demianchuk
e-mail: milabogush@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2494-6111>*

Abstract. Real and effective counteraction of system corruption - it is defining condition of justice and influence of the law. At the same time state as a general civilizational institutional phenomenon, has the right not only produce normative legal acts of the highest validity (laws) of anti-corruption contents and to create power institutes and regulatory bodies are aimed to counteract actively system corruption in the country. In separate situations and cases it is about use of monopoly of the state on tough counteraction to this phenomenon. System corruption and first of all the VIP corruption provokes backwardness of the country, permanent social and economic regress, preserves it on a roadside of world progress.

It is established that one of ways of usurpation of the power is imperiously oligarchical corruption - combination of political and economic corruption, which is shown by merge of business and policy, the direction of efforts of oligarchical circles to monopolization of the power. In order that anti-corruption reforms showed the result expected by society result in the form of sentences and confiscations of illegally acquired property, it is necessary also the operating system anti-corruption counteractions is adjusted. At the same time such imperatives as independent investigation, independent prosecutor's office and independent court and inevitable responsibility is guaranteed, have to concern first of all officials, whose positions refer to category "A": ex-presidents, People's Deputies, cabinet ministers, ministers and their deputies, heads of public services and committees, and also all is various structure of an administrative and bureaucratic system.

Keywords: corruption, external investments, political corruption, foreign investments, foreign experience, level of corruption crime.

ЗАПОБІГАННЯ ПОЛІТИЧНІЙ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ІНВЕСТИЦІЙ

Андрій Боровик

*кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального права і правосуддя,
Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені академіка Степана Дем'янчука, (Рівне, Україна)
e-mail: aborovychok@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1834-404X>*

Людмила Богуш

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач Міжнародного економіко-гуманітарного університету
імені Степана Дем'янчука (Рівне, Україна)
e-mail: milabogush@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-2494-6111>*

Анотація. Реальна й ефективна протидія системній корупції – це визначальна умова справедливості і торжества закону. Водночас держава як загальноцивілізаційний інституційний феномен, вправі не лише продукувати нормативно-правові акти вищої юридичної сили (закони) антикорупційного змісту, а і створювати владні інститути й регуляторні органи, націлені активно протидіяти системній корупції в країні. В окремих ситуаціях і випадках ідеться про застосування монопольного права держави на жорстку протидію цьому українському і водночас руйнівному явищу. Адже системна корупція і передусім VIP-корупція провокує відсталість країни, перманентний соціально-економічний регрес, консервує її на узбіччі світового прогресу.

Встановлено, що одним із шляхів узурпації влади є владно-олігархічна корупція – поєднання політичної та економічної корупції, яке проявляється шляхом злиття бізнесу і політики, спрямування зусиль олігархічних кіл до монополізації влади. Для того, щоб антикорупційна реформа дала очікуваний суспільством результат у вигляді вироків та конфіскацій незаконно набутого майна, потрібна налагоджена й дієва система антикорупційної протидії. При цьому такі імперативи, як незалежне слідство, незалежна прокуратура і незалежний суд і, в решті-решт, гарантована невідворотна відповідальність, мають стосуватися передусім ТОП-чиновників, чий посади відносять до категорії «А»: экс-президентів, народних депутатів, членів Кабінету Міністрів, міністрів та їх заступників, керівників державних служб і комітетів, а також весь розмаїтий склад адміністративно-бюрократичної системи.

Ключові слова: корупція, зовнішні інвестиції, політична корупція, іноземне інвестування, зарубіжний досвід, рівень корупційної злочинності.

Formulation of the problem. The search for new, effective methods and ways to combat corruption is an urgent problem for modern Ukraine. Over the past few years, the number of changes taking place in the fight against corruption is many times higher than the measures taken in the previous 10 years. However, qualitative transformations have not yet become noticeable to every citizen. It is possible to feel the results of such reforms under the condition of radical innovations in the prevention of such a socially dangerous phenomenon as corruption.

The idea of isolating anti-corruption programs that have proven their effectiveness in practice presents great prospects for borrowing positive foreign experience, especially in the practical absence of a domestic effective anti-corruption mechanism, as well as for developing a unified international anti-corruption policy.

That is why the study of foreign experience and Ukraine's experience in preventing political corruption is one of the most important ways to obtain information on what means, methods, in what forms it is possible to create an atmosphere of intolerance to corruption and reduce corruption.

Analysis of recent research and publications. The study of the problems of preventing political corruption in the field of foreign investment is especially relevant at this stage of development of Ukraine's economy, both from a theoretical and practical point of view. Such domestic scientists as O.Yu. Busol, I.R. Bondar, A. Butnyarov, V.G. Fedorenko, V.A. Khudaverdieva, and others made a significant contribution to the study of this area. At the present stage, the impact of foreign investment on the country's economy is studied in the works of V. Borshchevsky, N. Voznesenskaya, B. Gubsky, S. Zakharin, D. Lukyanenko, Y. Makogon, A. Omelchenko, A. Peresada, A. Fedorenko, A. Shakin and many others. However, some issues of this issue require detailed research and practical solutions.

The study of the concepts of corruption, as well as corruption as a complex concept is paid attention in the works of such well-known domestic scientists in the field of criminology and criminal law as L.V. Bagriya-Shakhmatova, O.O. Dudorova, A.P. Zakalyuk, M.I. Kamlyk, O.M. Kostenko, M.I. Melnyk, E.V. Nevmerzhytsky, A.I. Redka, M.I. Khavronyuk.

The study of the causes, conditions, features of prevention and means of combating various types of corruption was devoted to the scientific works of such Ukrainian and Russian authors as: M. B. Buromensky, A.V. Gaiduk, V. I. Gladkikh, L.D. Gaukhan, A.I. Dolgova, D.G. Zabroda, V.S. Zelenetsky, O.G. Kalman, B.V. Luneev, V.D. Malkov and the already mentioned L.V. Bagriy-Shakhmatov, O.O. Dudorov, M.I. Kamlyk, M.I. Melnyk, E.V. Nevmerzhytsky, etc.

The purpose of the article is to study the practice of foreign countries and Ukraine in the field of preventing political corruption in the field of investment.

Presenting main material. The extreme manifestation of political corruption is the usurpation of power, the transition from a democratic system to a totalitarian regime. According to the theory of state seizure by D. Hellman, D. Jones and D. Kaufman, big business captures the state and its institutions due to corruption (*On Ratification of the Criminal Convention against Corruption: Law of Ukraine of October 18, 2006 № 252-V*). The term "state capture" is used to denote so-called "top" or VIP corruption, which affects the top of the system of state power and governance. The most accurate interpretation of this concept in Ukrainian translation is "buying the state". The authors of the concept of "state capture" defined it as "the ability of firms to influence the formation of basic rules of the game (ie laws, decrees, regulations and instructions) through illegal and non-transparent private payments to government officials" (*Heilman J.S., Jones G., Kaufmann D. 2000*).

A study prepared for the World Bank in 2014 by T. Soreid found that buying a state is a form of political corruption in which private business significantly influences public decision-making processes in order to gain benefits through illegal and covert channels (*Heilman J.S., Jones G., Kaufmann D. 2000*).

Academician of the NAS of Ukraine V.M. Geets remarked in this sense: "Thanks to public control, the so-called" fundamentalism of freedom "of the existing monopolies of big capital, which largely privatized the state, can and must be overcome" (*Voloshenko A.V. 2018*). According to V. Trepak (ex-first deputy head of the SBU), "apparently, the evolution of corrupt authorities in Ukraine, at least from within the country, is not seriously threatened ... The fight against corruption will still be a rigidly controlled process, which is based on private and political interests. And this will continue until the oligarchy is removed from the political arena" (*Trepak V., 2017*).

States dominated by oligarchic, ie "top" corruption, are usually the chronic losers of the globalization race. Unfortunately, the current state of Ukraine is a clear confirmation of this. Scientist and lawyer O.Yu. Busol rightly believes that "Ukraine is characterized by 82 oligarchic model of corrupt relations" and "oligarchization of political power in Ukraine in the modern period is one of the specific forms of organized corruption crime" (*Busol O.Yu., 2015*).

For more than a quarter of a century, the government of independent Ukraine has not been a contributor, but a kind of stimulator (donor) of political, power, economic, offshore and domestic corruption. Thus, almost all organizational, managerial and regulatory institutions of the state found themselves under corruption. Under the slogan of market reforms in the country there was an uncontrolled appropriation by entrepreneurs of the most profitable industries and eventually the oligarchy of the national economy took place. Thus, some representatives of the national oligarchy, given the rapid growth of the agricultural sector, its decisive impact on the state of finances, have introduced corruption schemes to seize (through the creation of large agricultural holdings) agricultural land. And this practice is carried out under the current moratorium on the sale (appropriation) of land. After all, the established corruption schemes open up a wide range of opportunities, "so that in the absence of an officially proclaimed global market to capture all the peaks of the agricultural sector, to preserve the export-raw materials of the agricultural economy" (*Under cover of delays*).

The most dangerous Ukrainian evidence is that the general "top-corruption dispersion" is closely connected and caused by the dominant shadow economy and systematically corrupt parliament and state apparatus, which determines the permanence of civilizational degradation of society. At the same time, the Ukrainian oligarchs took the lead in the share (ratio) of dollar billionaires per 100 billion dollars. in GDP. In a monographic study, Professor V.O. Mandibura on this occasion provides extreme indicators of corruption achievements of Ukrainian oligarchs (*Voloshenko A.V., 2018*).

Nevertheless, some authors are in fact apologists for power-oligarchic corruption: "Immunities and privileges have always been necessary to protect the legitimate rights of senior government officials. Involvement of politicians in private litigation is in conflict with the public interest" (*Golovkin B.M., 2019*). Such a dogma is one of the factors of a hierarchical (inherently corrupt) system of privileges and privileges.

In order to finally break the "backbone" of power-oligarchic corruption, the political will of the top leadership of the state is needed. Secondly, it is necessary to establish a judicial system aimed at ensuring an objective trial of corruption cases and the inevitability of punishment of their ideologues and perpetrators. That is, it is extremely important not to speak in words, but to really counteract the root causes of systemic corruption, destroying its basic foundations.

Today, the dominance of oligarchic capital in the country is undeniable. According to MP V. Chumak, in Ukraine "oligarchs, suitcases with cash and politically dependent prosecutors have long been de facto rehabilitated as tools of" high politics "" (Chumak V.V., 2017). Therefore, in the current conditions, the state anti-corruption conducting policy should play an extremely important role, as the latter acts (as it should be) as an important safeguard against systemic corruption.

It is necessary to pay attention to the fact that the so-called international corruption is quite widespread and at the same time inconspicuous.

Ideologists and designers of market reforms are still under the influence of oligarchic interests, which not least led to the leveling of basic anti-corruption determinants. The domestic oligarchy led speculative and usurious perturbations, which placed financial and corruption determinants at the center of economic life, not the production and production sphere. From the standpoint of big business, the prerogatives of financial and economic agreements have lost all attachment to the realities of production. On the contrary, corruption-shadow sectors are being constructed against commodity-producing industries and industries, which are increasingly becoming the basis for an independent (in no way subordinated to production priorities) sphere of pragmatic monetary and financial manipulations, based on corrupt manipulation of financial transactions. This is how oligarchic pragmatism was established, in which the truth of corruption is what is financially beneficial to clans and large owners of national capital.

The obvious fact is that there is no nation and no country where state power and big business are endowed with absolute immunity against the temptation to unjustly enrich themselves and use power for mercantile purposes. Noting such historical and age evidence, authoritative experts believe: "It was and will be - and corruption will exist as long as humanity lives" (Golovkin B.M., 2019).

The UN Handbook contains the following definition of corruption: "Corruption is the abuse of state power for personal gain." Nobel laureate P. Krugman, in his speech at the Annual Forum of the Yalta Economic Strategy (YES) (Kyiv, September 16, 2017), said: "We need to talk about the crucial role of the state in overcoming the crisis, the need for intervention in market mechanisms and manual management» (DT.UA spoke with Nobel Laureate in Economics Paul Krugman, 2017). This position of the Nobel laureate must be fully, clearly and consistently retransmitted in Ukraine in the process of counteracting the systemic corruption crisis. Only under this condition will anti-corruption dirigism become the actual determinant of a successful anti-corruption strategy. It is also worth agreeing with the following warning of Professor P.S. Yeshchenko: "In a country with unprecedented sophistication, the dirty struggle for redistribution of property and power is intensifying. In these circumstances, we are faced with a terrible paradox: the economy needs centralized management, and all branches of government and all ruling parties are in favor of decentralization" (*Information on cooperation with investors in the implementation of National Projects, 2018*).

The first Prime Minister of the Republic of Singapore, one of the creators of Singapore's "economic miracle" Lee Kuan Yew, is right: "When people at the helm see power as a personal privilege, they inevitably begin to engage in self-enrichment, career advancement their relatives and providing services to their friends... In this case, the people pay a long and expensive price for the sins and crimes of their leaders" (Lee Kuan Yew, 2017). That is why Lee Kuan Yew introduced the strictest standards of centralization in the system of public administration, subordinating them to the general public interest.

The current intention of corrupt relations should be a warning to the Ukrainian government, which declares anti-corruption policy. At the same time, corruption situations are largely caused and reproduced by systemic mistakes made and reproduced by the state authorities and in particular by the basic state regulatory institutions in the implementation of economic policy. Oligarchic monopolization makes it impossible for all to have equal conditions and the rule of law, so there are opportunities to cover up shadow schemes. For example, the current system of offsets in the field of heat is a very confusing and complex mechanism that is designed to ensure the interests of oligarchic groups and provokes annual billions in budget losses. At the same time, as R. Kuybida (chief expert of the Judicial Reform Group) points out, "the current courts are simply delaying the consideration of cases of high-level corruption referred to them" (R. Pikashev, 2015).

Corruption associated with "oligarchic banking" is quite noticeable. The situation with the "rescue" of Privatbank convincingly demonstrated the apotheosis of unprecedented irresponsibility of the NBU leadership. Privatization of Privatbank increased, in particular, public debt by UAH 116 billion. (*National Bank of Ukraine, 2019*). Unfortunately, economic (and especially in financial and banking) corruption occurs everywhere without exception and especially in the so-called systemic and state-owned banks, which have well-established shadow schemes. The lack of a healthy, competitive and transparent financial system creates preconditions for weakening budgetary control and increasing budget debt, as well as increasing barriers to entry and exit for the real sector, which in turn leads to greater abuse and further incentives for corruption.

Thus, systemic VIP-corruption is the illegal, systemic and shadow use of state powers and the use of management functions in order to appropriate and offshorize financial assets, obtain material goods, services, benefits and illegal advantages in basic areas, key sectors of the national economy, dollarization as instrument of international corruption.

After analyzing the factors of corruption, R. Klitgard in his study (*Reutov V.S., 2011*) proposed the formula (3.6):

$$C = M + D - A, \quad (3.6)$$

where C is corruption;

M - monopoly;

D - discretion of powers;

A - accountability.

The main idea of this formula is that corruption is determined by the degree of monopoly of power and the right to make arbitrary decisions, as well as lack of control.

The study of the experience of neighboring Romania can be an instructive practical example of the fight against power-oligarchic corruption in Ukraine. In addition to showing the highest GDP growth rates in 2016, Romania, among all EU countries, has also shown serious opposition to political and economic corruption. The National Anti-Corruption Directorate (established in 2003) has shown significant results in combating economic corruption. Thus, in 2015 alone, criminal proceedings were instituted against 1,258 people, including the Prime Minister and five ministers, as well as other high-ranking officials, judges and prosecutors, 973 of whom were sentenced to long terms of imprisonment.

Also, the active opposition of civil society does not allow to weaken anti-corruption practices in the country. Evidence of this is the widespread nationwide

protest against the decree of the new Romanian government of January 31, 2017 - to decriminalize corruption abuses in the case of obtaining illegal benefits in the amount of less than 200 thousand lei (ie 44.5 thousand euros). The new decree would allow amnesty for almost 14% of those convicted of corruption. Moreover, under the new rules, if this fact is not reported to the National Anti-Corruption Directorate within 6 months of receiving the illegal benefit, the corrupt bribe-taker can avoid punishment.

This is a very illustrative example for Ukraine, when it is not the number of artificially created bodies for combating corruption that solves the problem, but the application of the control and punishment system in practice. As for the power-oligarchic corruption relations, they are characterized by excessive shadow "depth" and subjective intricacies, and especially in practical justice. The courts are actively blocking the access of newly created anti-corruption bodies to the documents required for the investigation and delaying the consideration of corruption cases submitted for consideration.

Conclusions and prospects for further research. Thus, the most painful problems of the Ukrainian present are, first of all, the irresponsibility of the subjects of the highest levels of state power. At the same time, the formal intensification of the anti-corruption struggle is essentially nothing more than a redistribution of spheres of influence between oligarchic groups. Therefore, the fundamental condition for the launch of an effective anti-corruption system is the immediate improvement of existing legislation. In particular, in anti-corruption legislation, where the norm "arrest or bail" applies, it is time to remove the expression - "or bail", thus nullifying the real basis for avoiding liability for corrupt acts.

References:

1. DT.UA spilkuvalosya z laureatom Nobelivs'koyi premiyi z ekonomiky Polom Kruhmanom.(2017) Mizhnarodnyy hromads'ko-politychnyy tyzhnevyyk «Dzerkalo tyzhnya». Vypusk №35. 23 veresnya – 29 veresnya. URL: https://news.dt.ua/macrolevel/nobelivskiy-laureat-pol-krugman-treba-govoriti-pro-viznachalnu-rol-derzhavi-u-podolanni-krizi-pro-neobhidnist-vtruchannya-u-rinkovi-mehanizmi-ta-ruchnogo-keruvannya-254451_.html;
2. Heilman JS, Jones G., Kaufmann D. (2000) Seize the State, Seize the Day: State Capture, Corruption and Influence in Transition // World Bank, Policy Research Working Paper. 2000.September. № 2444. URL: <http://siteresources.worldbank.org/INTWBKiOVANTCOR/Resources/seizesynth.pdf>;
3. Busol O.YU. (2015). Protydiya koruptsiyniy zlochynnosti v Ukrayini u konteksti suchasnoyi antykoruptsiynoyi stratehiyi: dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kyiv, 2015. 479 s. S.92;
4. Voloshenko A.V. (2018) Derzhavni rehulyatorni imperatyvy protydyi systemniy koruptsiyi v natsional'niy ekonomitsi. dys. ... d-ra ekonomichnykh. nauk. Kyiv, 2018. 407 s. S. 8.
5. Holovkin B. M. (2019). Zapobihannya koruptsiyi: pidruchnyk. B. M. Holovkin, O. H. Kolb, V. F. Obolentsov ta in.; za zah. red B. M. Holovina.. Kharkiv: Pravo, 2019. 296 s. S.87.;
6. Informatsiya shchodo spivpratsi z investoramy v ramkakh realizatsiyi Natsional'nykh proektiv (2018). S. 150. [Elektronnyy resurs] / Derzhavnyy ahent-stvo z investytsiy ta upravlinnya natsional'nyy proektamy. – URL: <http://www.ukrproject.gov.ua/page/nazva-rozdilu-z-dokumentami>.
7. Li Kuan YU. (2017) Tvortsiv ekonomichnykh dyv: Li Kuan YU. Pochny sviy den' razom z odnym iz nayvydatnishykh tvortsiv ekonomichnoho dyva Li Kuan YU. S. 45. URL: <https://petrimazepa.com/miraclecreatorliquanyew.html>.
8. Natsional'nyy bank Ukrayiny (2019). Zovnishniy borh Ukrayiny na kinets' 2019 roku. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_y.pdf

9. Pid prykryttyam vidstrochok kupivli-prodazhu sil'hospzemel' vidbuvayet'sya yikh zakhoplennya velykymy ahrokompaniyamy (2019). Mizhnarodnyy hromads'ko-politychnyy tyzhnevyyk «Dzerkalo tyzhnya». Vypusk №12. 31 bereznya – 6 kvitnya 2019 r. URL: https://dt.ua/business/u-tishi-moratoriyu-273723_.html.
10. Pikashev R. (2015). Investytsiyi i koruptsiya. Vyzyhy chy zahynuty? PIK. 2015. URL: <http://www.pic.com.ua/ruslan-pikashev-investytsiji-i-koruptsiya-vyzyhy-chy-zahynuty.html#sthash.6Xk2tNWS.dpuf>.
11. Pro ratyfikatsiyu Kryminal'noyi konventsii pro borot'bu z koruptsiyeyu: Zakon Ukrainy vid 18 zhovtnya 2006 r. № 252-V. Ofits. visn. Ukrainy. 2006. № 44. St. 2939. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/252-16>;
12. Reutov V.S.(2011). Hlobal'ni transformatsiyni imperatyvy staloho rozvytku natsional'noyi ekonomiky: monohrafiya. za zah. red. V. S. Reutova. Saky: PP «Pidpryyemstvo “Feniks”», 2011. 412 s.
13. Trepak V. (2017) Yak tupylyas' stal'. Mizhnarodnyy hromads'ko-politychnyy tyzhnevyyk «Dzerkalo tyzhnya». Vypusk №43-44. 18 lystopada-24 lystopada 2017 r. S.1 URL: <https://dt.ua/gazeta/issue/1130>.
14. Chumak V.V. (2017) 2017 i dali: yak povynen vidpovisty Maydan? Mizhnarodnyy hromads'ko-politychnyy tyzhnevyyk «Dzerkalo tyzhnya». Vypusk №5. 11 lyutoho – 17 lyutoho. S. 8. URL: https://dt.ua/article/print/internal/2017-y-i-dali-yak-povynen-vidpovisti-maydan-tvereziiy-pidsumok-_.html.

ЗАПОБІГАННЯ ПОЛІТИЧНІЙ КОРУПЦІЇ У СФЕРІ ІНВЕСТИЦІЙ

Постановка проблеми. Пошук нових, дієвих методів і способів протидії корупції є актуальною проблемою для сучасної України. За останні декілька років кількість змін, які відбуваються у сфері боротьби з корупційною злочинністю, у рази перевищує заходи, що здійснювалися за 10 попередніх років. Втім, якісні перетворення, ще не стали помітні для кожного громадянина. Відчуті результати таких реформ стає можливим за умови докорінних нововведень у запобіганні такому суспільно-небезпечному явищу як корупція.

Ідея виокремлення антикорупційних програм, які довели на практиці свою ефективність, представляє великі перспективи для запозичення позитивного зарубіжного досвіду, особливо в умовах практичної відсутності вітчизняного реально діючого механізму протидії корупції, а також для вироблення єдиної міжнародної антикорупційної політики.

Саме тому вивчення зарубіжного досвіду та досвіду України у запобіганні політичній корупції є одним з найважливіших напрямків отримання інформації про те, якими засобами, методами, в яких формах можливо створити обстановку нетерпимості до корупції і знизити рівень корупційної злочинності держави.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження проблем запобігання політичній корупції у сфері іноземних інвестицій є особливо актуальним на сьогоднішньому етапі розвитку економіки України, як з теоретичної, так і з практичної точки зору. Значний внесок у дослідження даного напрямку внесли такі вітчизняні вчені як: О. Ю. Бусол, І. Р. Бондар, А. Бутняров, В. Г. Федоренко, В. А. Худавердієва і ін. На сучасному етапі вплив іноземних інвестицій на економіку країни досліджується в роботах В. Борщевського, Н. Вознесенської, Б. Губського, С. Захаріна, Д. Лук'яненко, Ю. Макогона, А.Омельченко, А. Пересади, А. Федоренко, А. Шакина і багато інших. Однак окремі питання цієї проблематики вимагають детального наукового дослідження і практичного вирішення.

Вивченню понять корупції, а також корупційного діяння як комплексного поняття приділено увагу в працях таких відомих вітчизняних учених у галузі кримінології та кримінального права, як Л. В. Багрія-Шахматова, О. О. Дудорова, А. П. Закалюка, М. І. Камлика, О. М. Костенка, М. І. Мельника, Є. В. Невмержицького, А. І. Редьки, М. І. Хавронюка.

Дослідженню причин, умов, особливостей попередження та засобів протидії різним видам корупційної діяльності присвячували наукові праці такі українські та російські автори, як: М. В. Буроменський, А. В. Гайдук, В. І. Гладкіх, Л. Д. Гаухман, А. І. Долгова, Д. Г. Заброда, В. С. Зеленецький, О. Г. Кальман, В. В. Лунєєв, В. Д. Малков та вже згадані вище Л. В. Багрій-Шахматов, О. О. Дудоров, М. І. Камлик, М. І. Мельник, Є. В. Невмержицький тощо.

Мета статті полягає у вивченні практики зарубіжних країн та України у сфері запобігання політичній корупції у сфері інвестицій.

Виклад основного матеріалу. Крайнім проявом політичної корупції є узурпація влади, перехід від демократичного устрою до тоталітарного режиму. Відповідно до теорії захоплення держави Д. Хеллмана, Д. Джонса та Д. Кауфмана великий бізнес завдяки корупції захоплює державу та її інститути (*Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України від 18 жовтня 2006 р. № 252-V*). Для позначення так званої «вершинної» або VIP-корупції, яка вражає верхівку системи державної влади й управління, використовується поняття «state capture». Найбільш точною за змістом інтерпретацією цього поняття в перекладі українською представляється «купівля держави». Автори поняття «state capture» визначили його як «здатність фірм впливати на формування базових правил гри (тобто законів, указів, положень та інструкцій) за допомогою незаконних і непрозорих приватних виплат державним посадовим особам» (*Heilman JS, Jones G., Kaufmann D. 2000*).

У дослідженні, підготовленому для Світового банку в 2014 р. Т. Сорейд, встановлено, що купівля держави – це форма політичної корупції, в якій приватний бізнес значно впливає на державні процеси прийняття рішень з метою отримання переваг за допомогою незаконних та прихованих каналів (*Heilman JS, Jones G., Kaufmann D. 2000*).

Академік НАН України В. М. Геєць у цьому сенсі зауважив: «Завдяки громадському контролю можна і необхідно подолати в Україні так званий «фундаменталізм свободи» існуючих монополій великого капіталу, який багато в чому приватизував державу» (*Волошенко А.В. 2018*). На переконання В. Трепака (екс-першого заступника голови СБУ), «судячи з усього, еволюції корупційної влади в Україні, принаймні зсередини країни, нічого серйозно не загрожує... Боротьба з корупцією, як і раніше, буде жорстко керованим згори процесом, в основі якого знаходяться приватно-політичні інтереси. І це триватиме доти, поки з політичної арени не буде усунуто олігархат» (*Трепак В., 2017*).

Держави, в яких запанувала олігархічна, тобто «вершинна» корупція, - це, як правило, хронічні невдахи глобалізаційних перегонів. На превеликий жаль, нинішній стан України є цьому наочним підтвердженням. Науковець та юрист О. Ю. Бусол справедливо вважає, що «Україна характеризується 82 олігархічною моделлю корупційних відносин» та «олігархізація політичної влади в Україні в сучасний період є однією із специфічних форм організованої корупційної злочинності» (*Бусол О.Ю., 2015*).

Влада незалежної України уже понад чверть століття – не контрибутор, а своєрідний стимулятор (донор) політичної, владної, економічної, офшорної й побутової корупції. Таким чином, під корупційним катком опинилися практично всі організаційно-управлінські й регуляторні інститути держави. Під гаслом ринкових реформ в країні відбулося безконтрольне присвоєння підприємливими особами найбільш прибуткових галузей і в кінцевому підсумку здійснилася олігархія національної економіки. Так, окремі представники національного олігархату, враховуючи стрімке зростання ваги аграрного сектору, його вирішальний вплив на стан фінансів, запровадили у дію корупційні схеми з метою тіншового захоплення (через створення крупних агрохолдингів) сільськогосподарських земель. І така практика здійснюється в умовах досі чинного мораторію на продаж (привласнення) землі. Адже відпрацьовані корупційні схеми відкривають широкий спектр можливостей, «щоб і під час відсутності офіційно проголошеного глобального ринку захоплювати всі вершини агросектору, зберігати у своїх інтересах експортно-сировинний характер аграрної економіки» (*Під прикриттям відстрочок купівлі-продажу сільгоспземель відбувається їх захоплення великими агрокомпаніями, 2019*).

Найнебезпечнішою українською очевидністю є те, що всезагальна «топ-корупційна дисперсія» тісно пов'язана і зумовлена пануючою тіншовою економікою та системно корумпованими парламентом й держапаратом, що зумовлює перманентність цивілізаційної деградації суспільства. Водночас український олігархат захопив лідерство за питомою вагою (співвідношенням) доларових мільярдів на 100 млрд. дол. у ВВП. У монографічному дослідженні професор В. О. Мандибура з цього приводу наводить екстремальні показники корупційних досягнень українських олігархів (*Волошенко А.В., 2018*).

Попри це, деякі автори фактично виступають апологетами владноолігархічної корупції: «Імунітети і привілеї завжди були необхідні для захисту законних прав вищих посадових осіб держави. Втягнення політиків у судові тяжби приватного характеру входять у суперечність із суспільними інтересами» (*Головкін Б. М., 2019*). Така догма є одним з чинників ієрархічної (корупційної за своєю суттю) системи привілеїв і пільг.

Для того щоб врешті-решт зламати «хребет» владно-олігархічній корупції, необхідна, по-перше, політична воля найвищого керівництва держави. По-друге, має обов'язково утвердитися судова система, націлена забезпечити об'єктивний судовий розгляд корупційних справ та невідворотність покарання їх ідеологів і виконавців. Тобто вкрай важливо не на словах, а реально протидіяти першопричинам системної корупції, руйнуючи її базисні основи.

На сьогодні панування олігархічного капіталу на вітчизняних теренах є беззаперечним. За визнанням народного депутата В. Чумака, в Україні «олігархи, валізи з кешем і політично залежні прокурори вже давно де-факто реабілітовані як інструменти “високої політики”» (*Чумак В.В., 2017*). Тому в нинішніх умовах виключно важливу роль має відігравати державна антикорупційна дирижистська політика, оскільки остання виступає (так має бути) важливим запобіжником системним корупційним проявам.

Необхідно звернути увагу і на той факт, що досить поширеною і водночас малопомітною є так звана міжнародна корупція.

Ідеологи й конструктори ринкових реформ досі знаходяться під впливом олігархічних інтересів, що не в останню чергу зумовило нівелювання базових

антикорупційних детермінант. Вітчизняний олігархат очолив спекулятивно-лихварські пертурбації, які поставили в центр економічного життя не виробничо-продукуючу сферу, а фінансовокоорупційні детермінанти. З позиції великого бізнесу прерогативи фінансовоекономічних угод втратили будь-яку прив'язку до виробничих реалій. Навпаки, супроти товарно-продукуючих галузей і виробництв конструюються корупційно-тіньові сектори, які все більше стають підґрунтям самостійної (жодним чином не підпорядкованої виробничим пріоритетам) сфери прагматичних грошово-фінансових маніпуляцій, в основі яких – корупційне маніпулювання фінансовими трансакціями. Так відбулося утвердження олігархічного прагматизму, в якому корупційна істина – це те, що фінансово вигідно кланам і крупним власникам національного капіталу.

Очевидним фактом є те, що немає жодного народу і жодної країни, де б державна влада і великий бізнес були наділені абсолютним імунітетом проти спокуси неправедного збагачення і використання влади у меркантильних цілях. Констатуючи такі історично-вікові очевидності, авторитетні експерти вважають: «Так було і буде – і корупція існуватиме так довго, як довго житиме людство» (Головкін Б. М., 2019).

Довідник ООН містить таке визначення корупції: «Корупція – це зловживання державною владою для одержання вигоди з особистою метою». Нобелівський лауреат П. Кругман, у своєму виступі на Щорічному форумі Ялтинської економічної стратегії (YES) (Київ, 16.09.2017 р.), зазначив: «Треба говорити про визначальну роль держави у подоланні кризи, про необхідність втручання у ринкові механізми та ручного керування» (*DT.UA спілкувалося з лауреатом Нобелівської премії з економіки Полом Кругманом, 2017*). Така позиція Нобелівського лауреата повинна бути повністю, чітко й послідовно ретрансльована в Україні у процесі протидії системній корупційній кризі. Лише за цієї умови антикорупційний дирижізм стане фактичною детермінантою здійснення успішної антикорупційної стратегії. Також варто погодитися із таким застереженням професора П. С. Єщенка: «У країні з небаченою витонченістю посилюється брудна боротьба за переділ власності і владу. У цих умовах ми зіткнулися з жахливим парадоксом: економіка потребує централізованого управління, а всі гілки влади і всі правлячі партії ратують за децентралізацію» (*Інформація щодо співпраці з інвесторами в рамках реалізації Національних проектів, 2018*).

Слушною є думка першого прем'єр-міністра Республіки Сінгапур, одного з творців сингапурського «економічного дива» Лі Куан Ю: «Коли люди, які перебувають біля керма, розглядають владу як наданий їм особистий привілей, вони неминуче починають займатися самозбагаченням, просуванням кар'єрними сходами своїх родичів і наданням послуг своїм друзям... У такому разі народ довго і дорогою ціною розплачується за гріхи та злочини своїх керівників» (*Лі Куан Ю., 2017*). Ось чому Лі Куан Ю запровадив у системі державного управління найсуворіші стандарти централізації, підпорядкувавши їх загальносуспільному інтересу.

Наявна інтенція корупційних взаємовідносин мала б стати пересторогою для українського уряду, який декларує антикорупційну політику. Водночас корупційні ситуації значною мірою зумовлюються й відтворюються системними помилками, які допускає й відтворює державна влада і зокрема базові державні регуляторні інститути при здійсненні економічної політики. Олігархічна монополізація унеможливує рівні для всіх умови та верховенство закону, тому існують

можливості для прикриття тіньових схем. Так, наприклад, діюча система взаємозаліків у сфері теплоенергетики – це дуже заплутаний і складний механізм, який створений для забезпечення інтересів олігархічних груп і провокує щорічні мільярдні втрати бюджетних коштів. При цьому, як вказує Р. Куйбіда (головний експерт групи «Судова реформа»), «діючі суди просто зволікають із розглядом переданих їм справ щодо високопосадової корупції» (Пікашев Р., 2015).

Досить відчутною є корупція, пов'язана з «олігархічним банкінгом». Ситуація із «рятунням» Приватбанку переконливо продемонструвала апофеоз безпрецедентної безвідповідальності керівництва НБУ. Одержавлення Приватбанку збільшило, зокрема, державний борг на 116 млрд грн. (Національний банк України, 2019). На жаль, економічна (і передусім у фінансово-банківська) корупція має місце всюди без виключення і передусім у так званих системних та державних банках, у яких діють відпрацьовані тіньові схеми. Відсутність здорової, конкурентної і прозорої фінансової системи створює передумови для послаблення бюджетного контролю і зростання бюджетної заборгованості а також збільшує перепони для входження та виходу з ринку підприємств реального сектору, що своєю чергою приводить до більших зловживань і додаткового стимулювання корупції.

Отже, системна VIP-корупція – це протиправне, системно-тіньове використання державних повноважень та застосування управлінських функцій з метою привласнення й офшоризації фінансових активів, одержання матеріальних благ, послуг, пільг та незаконних переваг у базових сферах, ключових галузях національної економіки, застосування доларизації як інструменту міжнародної корупції.

Проаналізувавши чинники корупції, Р. Клітгард у своєму дослідженні (Реутов В.С., 2011) запропонував формулу (3.6):

$$C = M + D - A, \quad (3.6)$$

де С – корупція;

М – монополія;

D – дискреційність повноважень;

A – підзвітність.

Головна ідея цієї формули полягає в тому, що корупція визначається ступенем монополії влади і права приймати довільні рішення, а також відсутністю контролю.

Повчальним для України практичним прикладом боротьби саме проти владно-олігархічної корупції може стати вивчення досвіду сусідньої Румунії. Румунія, окрім того що продемонструвала найвищі темпи зростання ВВП у 2016 р., серед усіх країн Євросоюзу водночас проявила серйозну протидію політичній та економічній корупції. Національний антикорупційний директорат (створено в 2003 р.) продемонстрував досить вагомі результати в протидії економічній корупції. Так, тільки в 2015 р. порушено кримінальні справи проти 1258 осіб, включаючи прем'єр-міністра і п'ятьох міністрів, а також інших високопосадовців, суддів і прокурорів, 973 з них засуджено на тривалі терміни ув'язнення.

Також активна протидія громадянського суспільства не дозволяє послаблювати антикорупційну практику в країні. Свідченням цього є широкий загальнонародний протест проти указу нового уряду Румунії від 31 січня 2017 р. – про декриміналізацію корупційних зловживань, якщо йдеться про одержання неправомірної вигоди на суму менше 200 тис. лей (тобто 44,5 тис. євро). Новий

указ дозволив би амністувати майже 14 % засуджених за відповідні корупційні діяння. Більше того, згідно з новими нормами, якщо упродовж 6 місяців після отримання неправомірної вигоди про даний факт не повідомлено в Національний антикорупційний директорат, корупціонер-хабарник може уникнути покарання.

Це досить показовий приклад для України, коли не кількість штучно створених органів для боротьби з корупцією вирішують проблему, а саме застосування на практиці системи контролю та покарання. Що ж стосується владно-олігархічних корупційних відносин, то вони характеризуються надмірною тінювою «глибиною» й суб'єктним хитросплетінням і передусім у практичному судочинстві. Суди активно блокують доступ новостворених антикорупційних органів до документів, необхідних для розслідування, та затягують розгляд поданих на розгляд корупційних справ.

Висновки й перспективи подальших досліджень. Отже, найболючіші проблеми українського сьогодення – це, у першу чергу, безвідповідальність суб'єктів найвищих щаблів державної влади. При цьому формальна активізація антикорупційної боротьби по суті є нічим іншим, як переділом сфер впливу між олігархічними групами. Тому принциповою умовою запуску в дію ефективної системи антикорупційної протидії є невідкладне вдосконалення чинного законодавства. Зокрема, в антикорупційному законодавстві, де діє норма «арешт або застава» на часі прибрати вираз – «або застава», анулювавши таким чином реальну підставу уникнення відповідальності за корупційні діяння.

Список використаних джерел:

1. DT.UA спілкувалося з лауреатом Нобелівської премії з економіки Полом Кругманом. (2017) Міжнародний громадсько-політичний тижневик «Дзеркало тижня». Випуск №35. 23 вересня – 29 вересня. URL: https://news.dt.ua/macrolevel/nobelivskiy-laureat-pol-krugman-treba-govoriti-pro-viznachalnu-rol-derzhavi-u-podolanni-krizi-pro-neobhidnist-vtruchannya-u-rinkovi-mehanizmi-ta-ruchnogo-keruvannya-254451_.html;
2. Heilman JS, Jones G., Kaufmann D. (2000) Seize the State, Seize the Day: State Capture, Corruption and Influence in Transition // World Bank, Policy Research Working Paper. 2000. September. № 2444. URL: <http://siteresources.worldbank.org/INTWBKiOVANTCOR/Resources/seizesynth.pdf>;
3. Бусол О.Ю. (2015). Протидія корупційній злочинності в Україні у контексті сучасної антикорупційної стратегії: дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2015. 479 с. С.92;
4. Волошенко А.В. (2018) Державні регуляторні імперативи протидії системній корупції в національній економіці. дис. ... д-ра економічних. наук. Київ, 2018. 407 с. С. 8.
5. Головін Б. М. (2019). Запобігання корупції: підручник. Б. М. Головін, О. Г. Колб, В. Ф. Оболенцов та ін.; за заг. ред Б. М. Головіна.. Харків: Право, 2019. 296 с. С.87.;
6. Інформація щодо співпраці з інвесторами в рамках реалізації Національних проектів (2018). С. 150. [Електронний ресурс] / Державний агентство з інвестицій та управління національними проектами. – URL: <http://www.ukrproject.gov.ua/page/nazva-rozdilu-z-dokumentami>.
7. Лі Куан Ю. (2017) Творці економічних див: Лі Куан Ю. Почни свій день разом з одним із найвидатніших творців економічного дива Лі Куан Ю. С. 45. URL: <https://petrimazepa.com/miraclecreatorliquanyew.html>.
8. Національний банк України (2019). Зовнішній борг України на кінець 2019 року. URL: https://bank.gov.ua/files/ES/ExDebt_y.pdf
9. Під прикриттям відстрочок купівлі-продажу сільгоспземель відбувається їх захоплення великими агрокомпаніями (2019). Міжнародний громадсько-політичний тижневик

- «Дзеркало тижня». Випуск №12. 31 березня – 6 квітня 2019 р. URL: https://dt.ua/business/u-tishi-moratoriyu-273723_.html.
10. Пікашев Р. (2015). Інвестиції і корупція. Вижити чи загинути? ПІК. 2015. URL: <http://www.pic.com.ua/ruslan-pikashev-investytsiji-i-koruptsiya-vyzhyty-chy-zahynuty.html#sthash.6Xk2tNWS.dpuf>.
11. Про ратифікацію Кримінальної конвенції про боротьбу з корупцією: Закон України від 18 жовтня 2006 р. № 252-V. Офіц. вісн. України. 2006. № 44. Ст. 2939. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/252-16>;
12. Реутов В.С.(2011). Глобальні трансформаційні імперативи сталого розвитку національної економіки: монографія. за заг. ред. В. С. Реутова. Саки: ПП «Підприємство “Фенікс”», 2011. 412 с.
13. Трепак В. (2017) Як тупилась сталь. Міжнародний громадсько-політичний тижневик «Дзеркало тижня». Випуск №43-44. 18 листопада-24 листопада 2017 р. С.1 URL: <https://dt.ua/gazeta/issue/1130>.
14. Чумак В.В. (2017) 2017 і далі: як повинен відповісти Майдан? Міжнародний громадсько-політичний тижневик «Дзеркало тижня». Випуск №5. 11 лютого – 17 лютого. С. 8. URL: https://dt.ua/article/print/internal/2017-y-i-dali-yak-povinen-vidpovisti-maydan-tvereziy-pidsumok-_.html.